

**Довбнюк Т. В.**

студентка 3-го курсу Інституту прокуратури та слідства  
Національного університету «Одеська юридична академія»

## **СУТНІСТЬ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ АСПЕКТІ**

Традиційно в науці кримінального процесу виділяють тріаду основних кримінально - процесуальних функцій: кримінального переслідування (обвинувачення), захисту і правосуддя (вирішення справи по суті). Головне місце в функції обвинувачення займає прокурор. Підтримую думку М. В. Косюти, який вважає, що діяльність прокурора щодо підтримання державного обвинувачення є складовою частиною кримінального переслідування осіб, які вчинили злочин (Косюта М. В. Актуальні проблеми підтримання державного обвинувачення / М. В. Косюта // Вісник Академії).

Виходячи із викладеного вище, можна констатувати: кримінальне переслідування в суді - це кримінально-процесуальна діяльність прокурора з викриття в установленому законом порядку винності підсудного у скоєнні інкримінованого злочину з метою забезпечення охорони конституційних прав осіб, задіяних у кримінальному судочинстві, яка здійснюється у формі підтримання державного обвинувачення (Валентина Остаець. Співвідношення понять «державне обвинувачення» та «кримінальне переслідування» у проєкті кримінального процесуального кодексу України. // Академія прокуратури України. Збірник праць, 2009. — С. 386).

Функція захисту - це сукупність процесуальних дій, спрямованих на спростування підозри або обвинувачення, доказування невинуватості, пом'якшення відповідальності обвинуваченого (підсудного) і встановлення невинуватості обвинуваченого. Захист у кримінальних провадженнях може здійснюватися у 2 формах: самозахист та захист за допомогою захисника Кримінально-процесуальне право України: підручник / За загальною редакцією Ю. П. Аленіна. - Х.: ТОВ «Одіссей», 2009 р. - С. 26)

Відповідно до ст. 45 КПК захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) (Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI: Офіційний текст. - К. Алерта, 2015. - С. 27).

Звідси випливає логічне запитання про сутність адвокатури в Україні.

Згідно зі ст. 59 Конституції України для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура (Конституція України. - Х.: Одіссей, 2014. - С. 17).

Є ще ряд статей Конституції в тому чи іншому аспекті торкаються діяльності української адвокатури з наданням правової допомоги. Так, ч.4 ст. 29 передбачає право заарештованого чи затриманого користуватися правовою допомогою захисника. Стаття 63 гарантує підозрюваному, обвинуваченому та підсудному право на захист (Конституція України. - Х.: Одіссей, 2014. - С. 17).

Слід також зазначити, що права і свободи, передбачені статтями 25, 59, 63, не можуть бути обмежені навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану (ст. 64 Конституції), тобто право на захист, згідно з Конституцією, є правом абсолютним, і тому будь-яке втручання у здійснення цього права з боку держави має визнаватися неправомірним (Організація судових та правоохоронних органів: підручник / І. Є. Марочкін, Л. М. Москвич, П. М. Каркач та ін.; за ред. І. Є. Марочкіна. - Х.: Право, 2013. - С. 353).

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатура України - недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом. Адвокатуру України складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність. З метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні діє адвокатське самоврядування (Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-УІ: Офіційний текст. - К.:ПАЛИВОДАА. В., 2015. - 48 с.).

Звідси випливає, що адвокатура - це недержавний самоврядний інститут, який самостійно вирішує питання своєї організації і діяльності і що, завданням адвокатури є надання фізичним і юридичним особам усіх видів юридичної допомоги на професійній основі. Завдання адвокатури - захищати приватних осіб у правовому спорі з державою, здійснюючи при цьому публічно-правові функції. З одного боку, державні органи повинні сприяти забезпеченню незалежної ролі адвокатів, яка має гарантуватися при розробці та застосування законодавства, а з другого - адвокат як представник правої системи відповідає перед нею як за свої приватні та комерційні справи, так і за здійсненні функції, делеговані йому державою. У разі необхідності адвокат, звичайно, має бути готовим піддати сумніву правомірність дій держави, якщо вони суперечать демократичним принципам, але він також зобов'язаний не заважати нормальному перебігу правового процесу. Адвокат має бути водночас сумлінним захисником та представником правосуддя. Слід зазначити, що нормативними актами США та Англії поняття та суть адвокатури не визначаються. В Англії доктринальне тлумачення суті адвокатури зводиться до того, що вона служить для зміцнення режиму «панування права», захисту прав людини. У США сутність адвокатури визначається як приватно практикуюча, комерційна діяльність. Загальне керівництво адвокатурою здійснюється членом Верховного Суду США - лордом-канцлером. Законодавство Франції розглядає адвокатуру як ліберальну незалежну професію. У США і Франції будь-якого контролю за діяльністю адвокатів із боку державних органів не існує. Поняття адвокатури ФРГ визначається Федеральним положенням про адвокатуру як незалежну організацію у системі правосуддя, а адвоката - як вільного підприємця. Міністерство юстиції має ряд елементів нагляду за її діяльністю (Організація судових та правоохоронних органів: підручник / І. Є. Марочкін, Л. М. Москвич, П. М. Каркач та ін.; за ред. І. Є. Марочкіна. - Х.:

Право, 2013. - С. 353).

У Конституції України правовий статус адвокатури не визначено, але з окреслених у ній завдань адвокатури можна дійти висновку, що адвокатура є одним із інститутів правової системи держави, який виконує завдання, без здійснення котрих функціонування цієї системи неможливе. При цьому адвокатура не належить до жодної з гілок влади, передбачених ст. 6 Конституції, і в певному сенсі має відігравати роль «дружнього посередника» між державою та/або іншими суб'єктами права в громадському суспільстві (Науково-практичний коментар до Закону України «Про адвокатуру // Бюл. законодавства і юрид. практики України. - 2003. - № 7. - С.7.).

Уперше закон закріпив норму, що регулює взаємовідносини адвокатури та держави і є суттєвою гарантією незалежності адвокатури, - ст. 5 «Адвокатура і держава», відповідно до якої :

1) адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб;

2) держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності (Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-УІ: Офіційний текст. - К.:

ПАЛИВОДА А. В., 2015. - 48 с.).

Тому, узагальнивши все вищевикладене, можна зробити висновок, що адвокатура хоча і виконує функцію особливої державної ваги - захист права і законних інтересів громадян, вона не є державною структурою, а є професійним об'єднанням, незалежним від органів влади. Адвокат - не державний службовець, а людина вільної професії, незалежна від державної влади та громадськості. Тільки при такому статусі адвокатури та адвокатів можливі ефективна полеміка з державним обвинуваченням, виявлення помилок досудового розслідування, суду.